

**УКРАЇНЬСЬКА АСОЦІАЦІЯ
ВИКЛАДАЧІВ І ДОСЛІДНИКІВ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**

**УКРАЇНСЬКИЙ ЩОРІЧНИК
З ЄВРОПЕЙСЬКИХ
ІНТЕГРАЦІЙНИХ СТУДІЙ**

Випуск VI

КИЇВ 2021

УКРАЇНЬКА АСОЦІАЦІЯ ВИКЛАДАЧІВ І ДОСЛІДНИКІВ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОРІЧНИК
З ЄВРОПЕЙСЬКИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ СТУДІЙ

Випуск VI

Київ

2021

Український Щорічник з Європейських Інтеграційних Студій. Вип. VI.– Київ, APREI, 2021. – 165 с.

The Ukrainian Yearlybook of European Integration Studies. Issue VI. – Kyiv, APREI, 2021. – 165 p.

У даному Випуску Щорічника з Європейських Інтеграційних Студій представлені публікації науковців з різних університетів України. В своїх напрацюваннях автори висвітлювали результати своїх досліджень з євроінтеграційної тематики, намагались комплексно осмислити соціально-економічні аспекти розвитку Європейського Союзу, відносини ЄС – Східне Партнерство, а також досліджували різні аспекти європейського виміру реформування вищої освіти в Україні та країнах ЄС.

This issue of the Yearlybook of European Integration Studies contains publications of scholars from different universities of Ukraine. In the articles the authors highlighted the results of their research on European integration, the socio-economic aspects of the development of the European Union, the EU-Eastern Partnership relations, as well as various aspects of the European dimension of higher education reform in Ukraine and EU countries.

Редакційний комітет не несе відповідальності за погляди, висловлені авторами матеріалів. За повного або часткового використання матеріалів збірника посилання на видання обов'язкове. Матеріали надруковані методом прямого відтворення тексту, наданого авторами, які несуть відповідальність за його достовірність, зміст і стилістику, за правильне цитування літературних джерел та посилання на них.

The Editing Committee is not responsible for the views expressed by the authors. In case of full or partial use of the materials of the Yearlybook, the reference to the publication is obligatory. The articles were published by the method of direct reproduction of the text provided by the authors, who are responsible for its authenticity, content and style, as well as for the correct quotation of the literature sources and references to them.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ISSN 2708-0205 (online)

© Українська Асоціація Викладачів і
Дослідників Європейської Інтеграції, 2021

ЗМІСТ

Герасимчук Таміла

ЦІННІСНИЙ ВИМІР ПРОЦЕСУ КОМУНІКАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ	4
---	---

Горюнова Катерина, Стойка Андрій, Борисова Інга

ПРАКТИКА ВИЗНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙ ЗАКЛАДАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	23
--	----

Дугинец Ганна, Збань Микола

ЗОВНІШНЬОТОРГІВЕЛЬНІ ВІДНОСИН ЄС ТА США В ХХІ СТ	38
---	----

Калитчак Роман, Барна Б.

ВІДНОСИНИ НОРВЕГІЇ І ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ СКРІЗЬ ПРИЗМУ ПОЛІТОЛОГІЇ	48
--	----

Кирилюк Олександр

СУВЕРЕНІЗМ ТА ЄВРОСКЕПТИЦИЗМ В ОПТИЦІ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ УНІВЕРСАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ МОВИ	58
--	----

Кундеус Оксана

ГІБРИДНА ВІЙНА РФ ЯК ПРОТИДІЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОМУ ВИБОРУ УКРАЇНИ	79
--	----

Малиновська Наталія

ПОЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ СПІВПРАЦІ ТУРЕЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ТА ДЕРЖАВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЧЕРЕЗ ДІЯЛЬНІСТЬ МУСУЛЬМАНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	89
--	----

Саркісян Лариса, Кравець Катерина

ТОРГОВЕЛЬНА ПОЛІТИКА ТА ПЕРЕХІД ДО ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА УКРАЇНИ	101
---	-----

Сікорська Ірина

REFORMTION OF HIGHER EDUCATION IN ITALY: ANALYSIS THROUGH PRISM OF EUROPEAN EDUCATION POLICIES AND NATIONAL INITIATIVES	113
--	-----

Сірінюк-Долгарьова Катерина, Любченко Юлія

ДОСВІД ВИКЛАДАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МЕДІАСТУДІЙ У КУРСІ ERASMUS+ МОДУЛЮ ЖАНА МОННЕ «EU-INDY»	125
--	-----

Скляр Ірина, Костель Микола, Мельник Олена

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	133
--	-----

Стойка Андрій, Никифоренко Наталія

ПРОЦЕСИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ ПРОСТОРІВ У КОНТЕКСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	144
---	-----

Тупахіна Олена, Маклюк Ольга

ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА У РЕЦЕПЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТІВ: ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ МОДУЛЮ ЖАНА МОННЕ «ПОЛІТИКА ПАМ'ЯТІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ДЛЯ ПРИМИРЕННЯ В УКРАЇНІ»	155
---	-----

Горюнова Катерина
старший викладач кафедри туризму
Донецький державний університет управління

Стойка Андрій
завідувач кафедри туризму
Донецький державний університет управління

Борисова Інга
провідний фахівець навчального відділу
Донецький державний університет управління

ПРАКТИКА ВИЗНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙ ЗАКЛАДАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

PRACTICE OF RECOGNITION OF QUALIFICATIONS BY HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF UKRAINE: PROBLEMS AND PROSPECTS OF SOLUTION

Анотація. В статті аналізується практика використання системи визнання кваліфікації в закладах вищої освіти України. В ході дослідження виявлено потреби та цілі визнання, траєкторії застосування визнаних кваліфікацій в сфері вищої освіти. Визначаються проблемні питання, з якими стикаються заклади вищої освіти при визнанні результатів навчання здобутих в формальній чи неформальній/інформальній освіті. Актуалізується думка, що для забезпечення якості у процесі визнання результатів навчання, здобутих у формальній освіті необхідні три складові: прозорість та надійність; доступна база даних університетських модулів та освітніх програм та умови їх освоєння. За відсутністю нормативного регулювання питань визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та інформальній освіті на загальнонаціональному рівні, заклади вищої освіти, у межах своєї автономії, самостійно приймають рішення щодо запровадження відповідних процедур. Необхідно визнати, що багатьом українським закладам вищої освіти у вирішенні специфічних питань визнання результатів навчання, здобутих у формальній освіті не вистачає: гнучкості; здатності стратегічно оцінити ситуацію; вміння проаналізувати специфічну ситуацію з огляду на кінцеву мету, очікувані результати та гарантії якості навчання.

Ключові слова: визнання, кваліфікація, формальна освіта, неформальна та інформальна освіта.

Summary. The article analyzes the practice of using the system of recognition of qualifications in higher education institutions of Ukraine. The study identified the needs and goals of recognition, the trajectory of the application of recognized qualifications in higher education. The problematic issues faced by higher education institutions in recognizing learning outcomes obtained in formal or non-formal / informal education are identified. The opinion is actualized that in order to ensure quality in the process of recognition of learning outcomes obtained in formal education, three components are needed: transparency and reliability; available database of university modules and educational programs and conditions for their development. In the absence of normative regulation of issues of recognition of learning outcomes obtained in non-formal and informal education at the national level, higher education institutions, within their autonomy, independently decide on the introduction of appropriate procedures. It must be acknowledged that many Ukrainian higher education institutions lack: flexibility in addressing specific issues of recognition of learning outcomes obtained in formal education; ability to strategically assess the situation; ability to analyze a specific situation in terms of the ultimate goal, expected results and quality assurance of training.

Keywords: recognition, qualification, formal education, non-formal and informal education.

Постановка проблеми. Входження України в європейське співтовариство неможливе без структурної реформи національної системи вищої освіти, спрямованої на збереження мобільності, сприяння працевлаштуванню випускників на внутрішньому та зовнішньому ринках праці в умовах конкурентного середовища. Модернізація вищої освіти в Україні має за мету створення такої моделі освітнього процесу, в якій би оптимально поєдналися кращі вітчизняні й зарубіжні традиції. Поєднання традицій української педагогіки та зарубіжного досвіду виховання особистості, здатної до активних самостійних дій, дозволить створити динамічну, мобільну, конкурентоспроможну модель освітньої системи.

Проблемним питанням сектору вищої освіти України залишаються розвиток сектору вищої освіти у суспільстві в цілому та система визнання кваліфікацій. Розробка та впровадження уніфікованої системи визнання кваліфікацій в нашій державі сприятиме європейському співробітництву в забезпеченні якості вищої освіти, у гарантуванні високих стандартів і сприянні порівнянності можливостей учасників процесу визнання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню перспектив інтеграції України у європейський освітній простір та розвитку системи забезпечення якості вищої освіти присвячено роботи таких вітчизняних науковців як Вашука Ф., Добко Т., Золотарьової І., Калашнікової С., Ковтунець В., Курбатова С., Линьової І., Лугового В., Рашкевич Ю., Сікорської І., Таланової Ж., Фінікова Т., Шарова С., та інших. Матеріали досліджень розкривають важливе ідеологічне, соціальне, економічне та технічне значення проблем якості

вищої освіти в Україні, визначають систему пріоритетів, що мають бути реалізовані, а саме можливість здобуття якісної освіти для кожної людини незалежно від її економічного становища, віку, статі та місця проживання; відповідність вітчизняної освіти світовим стандартам і вимогам; забезпечення підтримки навчання кращої молоді в найбільш авторитетних навчальних закладах не лише України, а й світу для отримання сучасного рівня освіти та використання своїх знань для розвитку держави; надання знань, навичок і компетенцій, необхідних для відповідальних громадян, які знають свої права й обов'язки, здатні до успішної економічної діяльності. Водночас питання дослідження досвіду визнання кваліфікацій для українських закладів вищої освіти залишаються нерозкритими в науковій літературі.

Мета статті полягає в узагальненні існуючої практики визнання кваліфікацій закладами вищої освіти України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження стану впровадження процедур визнання в українських закладах вищої освіти здійснюється в рамках проекту програми ЄС Еразмус+ «Підтримка визнання кваліфікацій для українських університетів», скорочена назва «QUARSU».

Метою проекту є посилення ролі сектора вищої освіти у суспільстві шляхом підтримки розвитку системи визнання в Україні як одного із основних інструментів Європейського простору вищої освіти.

Цілями проекту визначено розроблення, створення та апробація методології визнання, сумісної з Національною рамкою кваліфікацій; розвиток людських ресурсів (кадрів) для визнання; створення платформи для підтримки визнання.

До складу консорціуму проекту QUARSU входять партнерські організації з країн ЄС: Ягелонський університету у Кракові, Польща; Варшавська школа економіки, Польща; Політехнічний інститут Коїмбра, Португалія; Національний університет Ірландії, Корк, Ірландія; Естонське агентство кваліфікацій, Естонія; Талліннський університет прикладних наук, Естонія, та України: Національний університет «Одеська морська академія»; Херсонський національний технічний університет; Сумський державний університет; Національний лісотехнічний університет України; Донецький державний університет управління; Федерація роботодавців України; Міністерство освіти та науки України.

Предметом дослідження у цьому проекті є система офіційного визнання набутих особою в процесі індивідуального розвитку рис або властивостей, яка розглядається на прикладі освітніх систем України і країн-партнерів [1].

Під системою визнання розуміємо комплекс інституцій та процесів, що забезпечує виявлення, вимірювання, офіційне підтвердження наявності знань, умінь, компетентностей, здатностей, здібностей, кваліфікації, якими володіє особа в певний момент свого життя, та цінностей, які вона поділяє та якими керується в своїй діяльності, що має правові наслідки для інтегрування цієї особи в подальший процес формальної освіти або офіційного працевлаштування.

Розглядаючи систему визнання, необхідно виділити такі її структурні компоненти:

об'єкти визнання;
особи, які є власниками об'єктів визнання;
процеси, у результаті яких сформувалися об'єкти визнання;
потреби власників та цілі, з якими вони звертаються для визнання;
права, які власники здобувають в результаті визнання;
рівні визнання;
суб'єкти, які здійснюють визнання;
процедури визнання;
нормативно-правова база визнання.

Об'єктами визнання можуть бути кваліфікації, періоди навчання, компетентності та результати навчання.

Кваліфікація як об'єкт визнання законодавством як визнана уповноваженим суб'єктом та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання). Європейський фонд освіти дає наступне визначення, кваліфікація – офіційний результат процедур оцінювання і офіційного визнання, який присуджується за умови прийняття рішення уповноваженим органом про досягнення особою результатів навчання відповідно до певних стандартів [2].

Закон України «Про освіту» визначає, що кваліфікації за обсягом класифікуються на повні та часткові, за змістом – на освітні та професійні (рис.1).

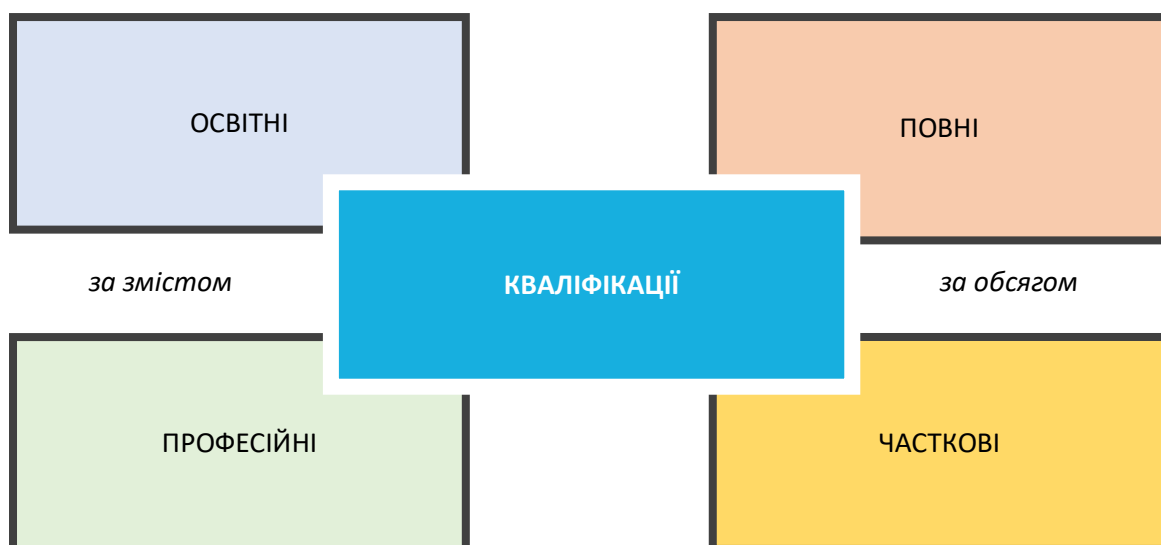

Рис.1. Види кваліфікацій

Кваліфікація вважається повною в разі здобуття особою повного переліку компетентностей відповідного рівня Національної рамки кваліфікацій, що визначені відповідним стандартом. Кваліфікація вважається частковою в разі здобуття особою частини компетентностей відповідного рівня Національної рамки кваліфікацій, що визначені відповідним стандартом. Освітня кваліфікація – це визнана закладом освіти чи іншим уповноваженим суб'єктом освітньої

діяльності та засвідчена відповідним документом про освіту сукупність встановлених стандартом освіти та здобутих особою результатів навчання (компетентностей). Професійна кваліфікація – це визнана кваліфікаційним центром, суб'єктом освітньої діяльності, іншим уповноваженим суб'єктом та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання), що дозволяють виконувати певний вид роботи або здійснювати професійну діяльність [3, с. 3-4].

Об'єктом визнання можуть бути такі підтверджені освітні кваліфікації:

1. національні, які були здобуті в минулому в системі формальної освіти (formal academic qualifications), потреба у визнанні/підтвердженні яких виникає через зміни в системі освіти/кваліфікацій в часі;

2. здобуті в іншій країні (системі освіти) – іноземні.

Визнання кваліфікації має такі аспекти:

підтвердження її легітимності;

зіставлення з певним рівнем рамки кваліфікацій;

зіставлення з певною спеціальністю / спеціалізацією (field).

Під періодом навчання, як об'єктом визнання слід розуміти будь-яку частину освітньої програми з вищої освіти, оцінену і документально підтверджену, яка, не становлячи повного курсу навчання за програмою, є істотним здобутком знань чи навичок [4].

Поняття результатів навчання застосовується рівною мірою до всіх видів освіти, що відбувається впродовж життя, включаючи процеси самоосвіти, незалежно від того, чи був початковий процес організований і підпорядкований певній меті. В Законі України «Про освіту» результати навчання визначаються, як знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, набуті у процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів

Також закон передбачає, що особа реалізує своє право на освіту впродовж життя шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти. Держава визнає ці види освіти, створює умови для розвитку суб'єктів освітньої діяльності, що надають відповідні освітні послуги, а також заохочує до здобуття освіти всіх видів.

Формальна освіта – це освіта, яка здобувається за освітніми програмами відповідно до визначених законодавством рівнів освіти, галузей знань, спеціальностей (професій) і передбачає досягнення здобувачами освіти визначених стандартами освіти результатів навчання відповідного рівня освіти та здобуття кваліфікацій, що визнаються державою.

Неформальна освіта – це освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій.

Інформальна освіта (самоосвіта) – це освіта, яка передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов’язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям.

Результати навчання, здобуті шляхом неформальної та/або інформальної освіти, визнаються в системі формальної освіти в порядку, визначеному законодавством.

Результати навчання формуються в процесах формальної, неформальної, інформальної освіти/навчання різної тривалості, які можуть бути завершені або незавершені. Microcredential – курс (модуль) короткострокового навчання тривалістю до 1 року.

Результати навчання, яке не завершилося присвоєнням повної освітньої кваліфікації, або здобуті на певному етапі (при опануванні модуля, компонента) освітньої програми, виконання якої завершилося присвоєнням повної освітньої кваліфікації, є по суті здобутою частковою освітньою кваліфікацією, що потребує визнання (рис.2).

Рис. 2. Результати навчання як об’єкт визнання

Об’єктом визнання також виступають компетентності як динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших

особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність. (Закон України «Про освіту», пункт 15 частини першої статті 1);

Власниками результатів навчання/кваліфікацій/періодів навчання, що підлягають визнанню можуть виступати громадяни України; іноземці та особи без громадянства; особи, які проживали і навчалися на тимчасово окупованій території України.

В ході дослідження було виявлено потреби та цілі визнання (траєкторії застосування визнаних кваліфікацій в освітній і трудовій сферах):

вступ для здобуття формальної освіти на певному рівні; визнання з метою підтвердження академічних прав;

зміна освітньої траєкторії (індивідуального плану) в системі формальної освіти; визнання з метою підтвердження права на продовження навчання за освітньою програмою:

- поновлення після відрахування: із закладу, в якому особа перервала процес здобуття освіти або з іншого національного закладу;

– переведення: в межах одного закладу; між національними закладами; без зміни спеціальності; зі зміною спеціальності в межах галузі; зі зміною галузі;

– відновлення навчання після академічної відпустки;

– академічна мобільність.

вихід на ринок праці; визнання з метою здобуття права доступу до роботи; відновлення документів про здобуту освіти (отримання дублікатів документів).

Суб'єктами, що здійснюють процедуру визнання виступає спеціально уповноважений державний орган або державне підприємство; заклади освіти; незалежні центри визнання кваліфікацій всіх форм власності.

Визнання може здійснюватися на таких рівнях:

національний. При цьому суб'єкт визнання є уповноваженим (акредитованим) на національному рівні, що гарантує можливості подальшого використання результатів визнання в системі формальної освіти і працевлаштування для будь-яких цілей і потреб власника;

інституційний. У цьому випадку процедура визнання здійснюється окремою інституцією для подальшого використання результату в межах цієї ж інституції.

Визнання в Україні результатів навчання, здобутих у формальній освіті здійснюється у відповідності до: Конституції України; Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556 із змінами та доповненнями; Наказу Міністерства освіти України «Про затвердження положення про порядок переведення, відрахування та поновлення студентів вищих закладів освіти» від 15.07.96 р. № 245; Наказу Міністерства освіти України «Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти» від 12.12.2019 № 1551; Наказу Міністерства освіти України «Про затвердження Порядку організації та проведення вступних випробувань, що

проводяться з використанням організаційно-технологічних процесів здійснення зовнішнього незалежного оцінювання для вступу на другий (магістерський) рівень вищої освіти» 05.04.2019 № 441; Положення «Про порядок реалізації права на академічну мобільність», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2015 р. № 579; «Умов прийому на навчання для здобуття вищої освіти»; Європейської кредитної трансфернонакопичувальної системи; Спільної декларації міністрів освіти Європи», вчиненої у м. Болоньї 19 червня 1999 р.

Визнання результатів навчання, отриманих у формальній освіті, можливе у таких випадках:

переведення студента з іншого закладу вищої освіти;

поновлення студента на навчання у той чи інший заклад вищої освіти;

реалізація програм академічної мобільності;

реалізація програм «Подвійний диплом»;

вступ на перший (бакалаврський) рівень на базі освітнього рівня «молодший бакалавр», освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст»;

вступ на другий (магістерський) рівень на базі освітнього рівня «бакалавр»;

визнання результатів навчання, здобутими з використанням елементів дуальної освіти;

здобуття студентом ступеня вищої освіти у двох і більше навчальних закладах або за кількома освітніми програмами.

Визнання результатів навчання, здобутих за рахунок академічної мобільності здійснюється на основі Європейської кредитної трансфернонакопичувальної системи. Порівняння обсягу навчального навантаження під час здобуття вищої освіти в межах програми академічної мобільності повинне ґрунтуватися на зіставленні результатів навчання, яких було досягнуто здобувачем вищої освіти у навчальному закладі (науковій установі) - партнері, та результатів навчання, запланованих освітньою програмою закладу вищої освіти (наукової установи), в якому здобувач навчається на постійній основі. Якщо здобувач вищої освіти під час перебування у навчальному закладі (науковій установі) – партнері, на базі якого реалізується право на академічну мобільність, не виконав програму навчання, то після повернення до закладу вищої освіти (наукової установи), в якому він навчається на постійній основі, йому може бути запропоновано індивідуальний графік ліквідації академічної заборгованості або повторний курс навчання за рахунок коштів фізичних чи юридичних осіб.

За домовленістю між учасниками академічної мобільності:

здійснюється відбір учасників освітнього процесу для участі в програмах академічної мобільності;

регламентуються перелік вимог та документів, необхідних для підтвердження участі в програмі академічної мобільності, процедура і строк їх подання;

визначаються етапи, фінансові умови, види та форми академічної мобільності, тривалість і зміст навчання у навчальних закладах (наукових установах) - партнерах;

визначаються умови визнання результатів навчання.

Під час підготовки студента до навчання у закордонних закладах вищої освіти (далі – ЗВО) формується Learning Agreement, де нотуються дисципліни, які студент буде вивчати у закордонному ЗВО. Вибір дисциплін є обмежений в першу чергу мовою викладання. Причому, ці дисципліни можуть бути із різних семестрів підготовки на відповідному рівні освіти. Це зумовлює невідповідність між дисциплінами за навчальним планом студента і створює певні перешкоди для їх перезарахування. Пропоновані у закордонних ЗВО перелік дисциплін для вивчення часто не має аналогів у навчальних планах українських ЗВО. Дещо краща ситуація із дисциплінами на рівні бакалавра, гірша – на рівні магістра. Це перш за все пов'язано із тим, що на рівні магістра у закордонних ЗВО існує практика вузкопрофільного напрямку у порівнянні з бакалавратом.

Для формування навчального плану студента для реалізації академічної мобільності дисципліни вибираються з різних семестрів навчання, що в кінцевому результаті може вплинути на їх подальше виключення із навчального плану (ці дисципліни викладаються в один час і відповідно неможливо їх пройти одночасно), частина предметів з вибіркової частини може не вивчатись у семестрі реалізації академічної мобільності, що знову ж таки спричиняє звуження можливостей студента до вибору дисциплін. Додатково до звуження кількості дисциплін під час вибору спричиняє те, що окремі дисципліни вивчаються на протязі 2-ох семестрів, що автоматично виключає їх із списку можливих для вибору, оскільки отримати результат з цієї дисципліни неможливо.

Значною проблемою під час перезарахування дисциплін є невідповідність кредитів. Зокрема, у закордонних ЗВО дисципліни мають переважно більшу кількість кредитів (4-6 кредити ECTS), ніж в українських ЗВО (переважно 3 кредити). Відповідно, для перезарахування однієї їхньої дисципліни слід включати дві наші, що створює певні незручності у підборі «аналогічних» дисциплін. Для перезарахування дисциплін формується Індивідуальний навчальний план студента (ІНП), де фіксуються дисципліни, що студент має вивчати у закордонному ЗВО, та відповідні дисципліни для перезарахування. Тут виникають певні колізії, пов'язані із вище описаними обставинами та з наступним: офіційні результати навчання у закордонному ЗВО приходять із значним запізненням (2-4 місяці після реалізації мобільності), відповідно перезарахування в ІНП можна провести тільки після цього. Різниця, яка виникає після перезарахування, ліквідується до початку семестрового контролю наступного семестру після реалізації мобільності. Тому, зазвичай під час формування ІНП на початковому етапі для перезарахування наших дисциплін кількість кредитів останніх є меншою.

Наступна проблема – неспівпадіння термінів семестрів. Наприклад, осінній семестр у нас розпочинається 1 вересня, за кордоном – кінець вересня

початок жовтня. Що студент має робити у вересні? Закінчення цього семестру – кінець січня початок лютого, коли в нас вже розпочинається новий семестр. Тут виникає невідповідність із зафіксованим обов'язковим терміном відпочинку студента. Аналогічна ситуація із весняним семестром.

Залишаються не до кінця врегульованими питання:

1. Перезарахування навчальних практик.
2. Перезарахування виробничих практик.
3. Перезарахування курсових проектів/робіт.
4. Можливість реалізації мобільності на магістерському курсі, коли конкурс відбувається ще в період останнього семестру навчання на рівні бакалавра.
5. Реалізація мобільності у наступному семестрі після міжнародного семестру (2 семестри підряд навчання за кордоном).
6. Питання стипендіального забезпечення студентів, що реалізували право на академічну мобільність.

Ключовим законодавчим актом, що регулює визнання результатів неформального та інформального навчання є Закон України «Про освіту». На національному рівні не має чітко визначеної процедури визнання результатів неформального та інформального навчання. Важливим кроком до визначення механізму визнання результатів навчання, встановлення вимог до процедури визнання результатів навчання здобутих шляхом неформальної та інформальної освіти для реалізації особами своїх освітніх і професійних прав, є оприлюднення Міністерством освіти та науки України проекту наказу «Про затвердження Порядку визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти у вищій та фаховій передвищій освіті». 13 квітня 2021 року проект був запропонований міністерством для громадського обговорення.

За відсутністю нормативного регулювання питань визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та інформальній освіті на загальнонаціональному рівні ЗВО, у межах своєї автономії, самостійно приймають рішення щодо запровадження відповідних процедур спираючись на Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG) Ухвалені Міністерською конференцією в Єревані, 14-15 травня 2015 р.

Узагальнений аналіз внутрішніх положень щодо визнання результатів навчання, набутих у неформальній та інформальній освіті, які знаходяться у вільному доступі на офіційних веб-сайтах українських закладів вищої освіти, дає підставу зробити висновок про подібність процедури визнання результатів навчання у неформальній та інформальній освіті.

В загальному вигляді процедура визнання результатів навчання здобутих у неформальній та інформальній освіті передбачає, що:

визнання результатів навчання у неформальній та інформальній освіті розповсюджується лише на обов'язкові навчальні дисципліни навчального плану освітньої програми, оскільки дисципліни вільного вибору студента, здобувач може обирати самостійно з запропонованого переліку, що дає йому змогу віддати

перевагу дисципліні, що є більш пріоритетною, забезпечуючи, таким чином, формування своєї індивідуальної освітньої траєкторії;

визнання результатів навчання, які здобуто у неформальній та інформальній освіті, дозволено для дисциплін, які викладатимуть у наступному семестрі;

право на визнання результатів навчання у неформальній та інформальній освіті поширюється на здобувачів усіх рівнів вищої освіти.

Етапи процедури визнання результатів навчання здобутих у неформальній та інформальній освіті наступні:

звернення із заявою до ректора/першого проректора/декана факультету із долученням інших документів (матеріалів), які можуть прямо чи опосередковано засвідчувати наведену в ній інформацію;

формування предметної/фахової комісії, яка визначає можливість визнання, форми та строки проведення оцінювання для визнання результатів навчання набутих у неформальній освіті та в інформальному навчанні.

Предметна комісія може рекомендувати повне визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та інформальній освіті, часткове визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та інформальній освіті, відмовити у визнанні результатів навчання, отриманих у неформальній та інформальній освіті.

Повне визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та інформальній освіті рекомендують у випадку, коли вивчена дисципліна співпадає із запланованими результатами навчання (компетентностями) або має несуттєві відмінності, а також близька за обсягом і змістом (не менше, ніж на 75%). Часткове визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та інформальній освіті рекомендують у тому випадку, коли дисципліну визнають не повністю, і за деякими темами необхідне додаткове проведення переатестації. У цьому випадку зарахування дисципліни здійснюється за результатами виконання індивідуального завдання, складеного екзамену або пройденої співбесіди.

Зазначаючи подібність процедур визнання результатів неформального та інформального навчання більшості закладів вищої освіти України, необхідно відзначити певну неузгодженість у визначенні підрозділів залучених до процедур визнання результатів навчання уповноваженої установи.

Результати опитування 92 закладів вищої освіти України, ініційованого та проведеного в рамках проекту QUARSU «Підтримка визнання кваліфікацій для українських університетів», свідчать про те, що в якості підрозділів залучених до процедур визнання результатів навчання неформальної та інформальної освіти більшість респондентів вказали деканати факультетів й кафедри, також учасники опитування зазначили наявність уповноваженого структурного підрозділу (відділу), визначали учасниками визнання результатів неформальної та інформальної освіти МОН України, навчально методичний відділ, навчальний відділ, юрисконсульта.

Відповідальними за визнання результатів навчання опитані вказали гарантів освітніх програм, вчену раду (без уточнення факультету/університету), відповідну комісію університету та приймальну комісію університету.

Необхідність визнання результатів неформального навчання зазначили 54% респондентів. На практиці визнання результатів неформального навчання здійснювали 45% опитаних. Аналізуючи відповіді на питання щодо мети визнання результатів неформального навчання слід зазначити, що переважна більшість (35%) звернень мали ціллю присвоєння кредитів за освітніми компонентами (часткове виконання програми); а також:

- вступ на навчання;

- продовження навчання, поновлення, переведення, вступу для здобуття вищої освіти за іншою спеціальністю/ спеціалізацією (трансфер кредитів за освітніми компонентами);

- працевлаштування у ЗВО;

- продовження контракту на працевлаштування, щорічна атестація кадрів.

Середня кількість таких звернень за рік в різних ЗВО складає від 10-15 до 150-200.

Частина респондентів відзначили, що визнання результатів неформальної освіти не здійснювали внаслідок:

- відсутності процедур визнання результатів неформального навчання, визначених Національним агентством кваліфікацій;

- неврегульованості питання на рівні законодавства;

- відсутності таких звернень;

- не передбачено внутрішніми нормативними актами ЗВО.

Необхідність визнання результатів інформального навчання визнають 90% опитаних. Але практичний досвід мають лише 21%. Більшість (15%) звернень також була з ціллю присвоєння кредитів за освітніми компонентами (часткове виконання програми). Інші особи звертались з метою:

- вступу на навчання;

- працевлаштування у ЗВО;

- визнання РН самоосвіти з метою підвищення кваліфікації і стажування науково-педагогічних і педагогічних працівників.

Середня кількість звернень за рік щодо визнання результатів інформального навчання складає від 1 до 10 в різних ЗВО. Кінцева мета більшості звернень полягає у бажанні вступити на навчання або його продовжити та здобути формальну освіту.

Для прийняття рішення про визнання результатів неформального та інформального навчання ЗВО спираються насамперед на офіційні національні документи такі як Національна рамка кваліфікацій, стандарти вищої освіти, професійні стандарти.

В рамках автономії, ЗВО розробили й використовують внутрішні

Положення/Порядки, які, як правило, визначають умови й процедуру визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та інформальній освіті на підставі сертифікатів, декларацій та іншої інформації, яку надають

претенденти на визнання результатів неформального та інформального навчання.

Варто відзначити, що для прийняття рішення про визнання результатів неформального та інформального навчання ЗВО також керуються внутрішніми нормативними актами (рекомендації, регламенти), Положеннями про порядок визнання результатів навчання здобувачів вищої освіти, отриманих у неформальній та інформальній освіті.

Дані проведеного опитування дозволяють зробити позитивний висновок стосовно прагнення ЗВО до вдосконалення процедур і методології визнання результатів неформального та інформального навчання, але за результатами опитування лише 13% опитаних вважають відпрацьованою методологію визнання результатів неформального навчання и 10 % – методологію результатів інформального навчання.

Труднощі викликані насамперед відсутністю нормативного врегулювання питання визнання результатів неформального та інформального навчання на національному рівні.

Респонденти відмічають, що для зіставлення результатів навчання неформального навчання з програмними результатами навчання та результатами навчання за окремими освітніми компонентами програми бракує деталізації здобутих претендентами результатів навчання.

Спираючись на дані дослідження, необхідно зазначити, що більшість вітчизняних закладів вищої освіти України на сьогоднішній день впроваджують політику визнання результатів навчання, які здобуто у неформальній та інформальній освіті. Значну роль в активізації цього процесу відіграє нова процедура акредитації освітніх програм, яка впроваджена Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти. «Рекомендації щодо застосування критеріїв оцінювання якості освітньої програми», затверджені Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти 17 листопада 2020 року, містять 10 критеріїв. Підкритерій 3.4. вимагає визначення чітких та зрозумілих правила визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті.

Результати опитування проекту QUARSU «Підтримка визнання кваліфікацій для українських університетів» дають підстави зробити висновок, стосовно необхідності нормативного врегулювання процедур, відпрацювання методології визнання результатів неформальної та інформальної освіти у вітчизняних ЗВО.

Респондентами відмічаються труднощі у визначенні якості та обсязі курсів/тренінгів, обмеженості інформації щодо максимально можливих обсягів зарахування освітніх компонент, отриманих в неформальній та інформальній освіті [5].

Висновки. У країнах Європейського Союзу питання визнання результатів навчання є надзвичайно актуальним і тому йому приділяється значна увага. Одним із базових документів у цій царині є Конвенція щодо визнання кваліфікацій у вищій освіті (Convention on the Recognition of Qualifications

concerning Higher Education in the European Region, Lisbon, 11. April 1997). На нашу думку, практика українських ЗВО щодо визнання результатів навчання, здобутих у формальній освіті мала б розглядатись через призму Європейського досвіду, оскільки саме цей досвід може принести цінні рекомендації для України в організації цього процесу.

Проаналізовані особливості визнання результатів навчання, здобутих у формальній освіті для українських ЗВО дають змогу стверджувати, що загальні методологічні принципи організації процедури у цьому питанні визначаються нормативними актами на рівні МОН України (очевидно, що це правильний підхід), але суттєвим недоліком є те, що сучасним положенням бракує специфіки даного закладу вищої освіти. У такий спосіб останні не хочуть стикатись із «неприємностями», які можуть виникнути у разі наявності деяких розбіжностей між «загальноукраїнськими та університетським правилами»; уникають додаткової клопіткої роботи, що визначає власні особливості процедури визнання результатів навчання залежно від специфіки освітньо-професійних програм; намагаються зарахувати до себе на навчання як можна більше студентів, що пов'язано із економічними вигодами (в деяких випадках навіть шкодячи власній репутації).

ЗВО не завжди дотримуються принципів прозорості у цьому питанні (відсутня детальна і чітка інформація щодо процедури визнання результатів навчання, здобутих у формальній освіті на сайтах відповідних університетів чи інститутів). На думку іноземних експертів для забезпечення якості у процесі визнання результатів навчання, здобутих у формальній освіті необхідні три складові: прозорість та надійність; доступна база даних університетських модулів та освітніх програм та умови їх освоєння / здобуття; загальні та специфічні умови визнання.

У процедурі визнання результатів навчання ЗВО основну увагу приділяють інформації щодо існуючих кредитів ЄКТС та здобутому освітньому рівню (бакалавр – магістр – доктор філософії). Вузким місцем тут, на нашу думку, є відсутність у ЗВО стратегій, що визначатимуть їхні специфічні особливості, їхню ідентичність.

У процедурі визнання результатів навчання, здобутих у формальній освіті існує чимала кількість дискусійних питань, які кожний ЗВО може вирішувати в рамках власної автономії. Однак узагальнемо, що багатьом українським ЗВО у вирішенні специфічних питань визнання результатів навчання, здобутих у формальній освіті не вистачає: гнучкості; здатності стратегічно оцінити ситуацію; вміння проаналізувати специфічну ситуацію з огляду на кінцеву мету, очікувані результати та гарантії якості навчання; розуміння щодо використання статистичних розподілів отриманих оцінок з метою адекватного співставлення з існуючим розподілом (таблицею результатів) іншого ЗВО.

Список використаних джерел:

1. Підтримка визнання кваліфікацій для українських університетів. URL: <https://quarsu.nltu.edu.ua/ua> (дата звернення: 02.11.2021).
2. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2017. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 02.11.2021).
3. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 3–4.
4. Наказ МОН «Деякі питання визнання в Україні іноземних документів про освіту» від 05.05.2015 р. № 504, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 27.05.2015 р. за № 614/27059). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0614-15#Text> (дата звернення 04.11.2021).
5. Аналіз досвіду визнання та потреб у підтримці в Україні. URL: <https://quarsu.nltu.edu.ua/ua/activities/metodical-developments/analiz-dosvidu-viznannya-ta-potreb-u-pidtrimci-v-ukrayini> (дата звернення: 04.11.2021)